

Отже, говорячи про модернізацію сучасної системи освіти, на нашу думку, необхідно приділити особливу увагу саме геймеризації процесу навчання, адже вона відповідає вимогам сьогодення.

Література

1. Вдович С.М., Палка О.В. Сучасні освітні технології мовної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування: метод. посібник. Київ : Педагогічна думка, 2013. 128 с.

2. Петренко Л. П. Застосування гейміфікації у навчанні. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-zastosuvannya-geymifikaci-u-navchanni-141251.html> (дата звернення: 07.11.2023).

3. Jane McGonigal. Reality Is Broken: Why Games Make Us Better and How They Can Change the World. URL: https://hci.stanford.edu/courses/cs047n/readings/Reality_is_Broken.pdf (дата звернення: 06.11.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-372-2-10>

Т. КРЕХНО

Запорізький національний університет

САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ НОСІЇВ ЛЕМКІВСЬКОГО ГОВОРУ В ОБСТАВИНАХ МОВНО-КУЛЬТУРНОГО АНКЛАВУ

Історичні етнографічні землі Лемківщини накладаються на сучасні території України, Польщі, Словаччини. Різна державна й соціально-культурна детермінованість життя лемків позначається на механізмах їх самовизначення, способах ототожнення зі своїм і відмежування від чужого. Предметом нашої уваги є мовне конструювання ідентичності в діалектних текстах. Говірковий наратив розглядаємо як лінгвокомунікативний продукт саморефлексії. Як відповідь на стимульований до обговорення предмет інтерв'юєр отримує від респондента спонтанну реакцію-текст, що виявляє значущі для мовця смисли, їх опосередкованість індивідуальним досвідом та уявленнями. Продуктування персональних смислів водночас є регламентованим соціально-

культурним тлом. Складна картина світу, організована у свідомості, не просто розгортається під час мовлення, а й продовжує моделюватися.

Матеріалом дослідження слугували тексти, записані 2022 року в 11 населених пунктах Словаччини (Stakčín, Svidník, Cernina, Prešov, Beloveža, Kamienka, Stará Ľubovňa, Kalna Roztoka, Ubl'a, Klenova, Brezovec) від 25 інформаторів. Віковий діапазон респондентів 19–87 років.

Інформатори були стимульовані до осмислення своєї спільноти, себе в контексті життя громади, категорій, що визначають життєвий простір. Носії лемківського говору в Словаччині називають себе русинами або руснаками. В ідеалізованій концептуальній картині інформаторів русинська мова є апіорним ідентифікатором русина. Смісловий обсяг поняття ‘русин’ включає компонент ‘русинська мова’, і навпаки, ‘русинська мова’ є атрибутом поняття ‘русин’. На прохання ідентифікувати свою мову (*Якою мовою ви говорите?*) інформатори можуть запропонувати як лінгвонім, так і етнонім, бо вони, на їхню думку, тотожні: *‘поруснацьки’* або *‘ми є руснаци’*. Так само, релевантною одиницею для розкриття поняття ‘русини’ мовці обирають категорію ‘мова’ (*реч*): *«А які вони русини?»* – *«Яков чоловік речов бесідує, такий є»*.

В оточенні чужого народно-мовного середовища локальна говірка є надійним критерієм ототожнення себе з усім своїм родом, з попередніми поколіннями. У розповідях про сім’ю виразно постає функція мови гарантувати згуртованість родини, неперервність генерацій: *Мы зьми ше так зжили з мужом, же наша шитка ціла широка родина розправят по-русинськы*.

Респонденти демонструють високий рівень лінгвістичної рефлексії. Мова як стрижень організації етнокультурного простору стає об’єктом наївного аналізу. Мовці коментують особливості фонетики й лексики, фіксують асимілятивні процеси зі словацькою, польською мовами, уточнюють напрямки міжмовних впливів, роблять висновки щодо ритмомелодики окремих говірок, дають оцінку ступеню їх диференціації, прогнозують шляхи розвитку. Послугуються за такого аналізу народною термінологією: *бесідуєт твердо або мягко; затігаєт; тварят як шпіваяєт; великий*

розділ / маленькі розділки; ми тварими 'ия', а так де тварят 'ся'; на кожному селі інакша речь; ту бесідує на 'у', а я – 'і'.

Цікавим спостереженням респондентів є факт відсутності дифузії між сусідніми говірками. Навіть якщо відстань між селами незначна, 3 – 5 кілометрів, і за умов сучасних активних контактів говірки не мають тенденції зміщуватися, мовці виявляють опірність до асиміляції. Власну говірку детермінують топонімом (якубяницина, по-цернинськи, по-літмановськи): *нас учили баба, дідо по-нашому, по-орябінськи.*

Респонденти знають особливості рідної та чужих говірок, але в мовній практиці витримують стійкість свого локального мовного коду: *Другі ці, камюнчани або орябінці, вони тварят своїм речом, я гварю своїм речом, ми фурт гварими по-своєму. Нігди ше нікому нікт не приспособує.*

Усвідомлення мови як важливого способу самовияву спільноти стимулює до оцінки сучасних динамічних процесів. Наприклад, загально спостережуваний факт впливу словацької мови на рідні говірки отримує різні оцінки. Одні мовці кваліфікують це як закономірне неunikне явище, що не шкодить мові. Інші ж обстоюють позиції пуризму, заперечують запозичення, уникають їх уживання у власному мовленні й виявляють твердість своєї позиції в комунікації з родиною чи в ширшому колі громади. Негативна оцінка посилюється експресивними мовними засобами: *повно тих таких словічок, уж ше так пословакізує; Кеби прабаба, прадідо стали б з гробу, аби чули, як ми дебатуюєми, та би они не розумілі, што зьми хтіли повісти.*

Вплив словацької мови на лексичний рівень є очевидним для мовців, і його здебільшого кваліфікують як закономірне явище міжкультурної взаємодії. Більший резонанс викликає питання конкуренції локальної говірки й словацької мови в суспільній практиці. Респонденти визнають, що активна частина сільських чи міських громад частіше обирає словацьку мову для соціальної і професійної реалізації. Такий прагматизм вважають адекватним факту існування народу в кордонах чужої держави (*Дома по-руснацькы, а в роботі по-словенськы*). Але перехід на словацьку мову в родинному колі чи в мікросоціумі не схвалюють: *Мами а й у*

селі: матір русначка, отець руснак, але діти по-словенськы – не є того, штоби то мало быти.

Фундаментальність таких категорій ідентичності, як ‘народ’ і ‘мова’, виявляється у спосіб взаємної трансляції ціннісних домінант від старшого покоління молодому і навпаки, – від молодого до старшого: *Син кричить, же «Мамі, не бесідуйте з онуками по-словенськи, а бесідуйте по-руснацьки, в мене дома говориться лем так».*

Отже, мова є стрижнем конструювання ідентичності носіїв лемківських говірок Словаччини. У наративах об’єктивується усвідомлення спільнотою опосередкованості власної екзистенції мовним життям.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-372-2-11>

Ю. КУРИЛОВА

Запорізький національний університет

ТОПКА «ВОЄННОГО КОЛА» В ПОЕТИЧНИХ ЗБІРКАХ Я. ЧОРНОГУЗ

Війна та процеси політичної, соціальної, історичної трансформації спричинили відповідні зміни в сучасному літературному процесі: сформувався феномен фронтової поезії, яку творять автори, що служать у лавах Збройних Сил України й безпосередньо беруть участь у воєнних діях. Ці тексти містять проєкції екстремального досвіду й створюють прецедент «нового мімезису». «Будь-який продукт діяльності людини – це не що інше, як наслідок процесу тілесно-духовного чи духовно-тілесного продукування, позаяк духовність становить не щось трансцендентне стосовно тілесного, а лише специфічну складову всього, сказати б, тілесного комплексу – складову, яка так само, як погляд чи дотик, неможлива без тіла – це з одного боку, а з другого – це складова, яка так само, як погляд чи дотик, зумовлюється змістом та досвідом усього тіла», – стверджує Ф. Штейнбук [8, с. 59]. Поезія військових